

وضعیت کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل بر اساس استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی*

نسرین ابراهیم قوچی^۱، فریده رستمی^۲، احمد نجفی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: امروزه پیشرفت تکنولوژی در عرصه پزشکی ایجاب می‌کند که کتابخانه‌های بیمارستانی با رعایت استانداردهای کتابخانه‌ای بتوانند در جهت بهبود وضعیت و ارتقای خدماتشان گام بردارند، لذا هدف از این پژوهش ارزیابی وضعیت کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل بر اساس استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی بوده است.

روش بررسی: مطالعه توصیفی و نوع پژوهش کاربردی بوده است. جامعه مورد پژوهش شامل ۱۱ کتابخانه مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل است که در سال ۱۳۹۱ خورشیدی به روش سرشماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی تایید و برای سنجش پایایی از آزمون Alpha choronbch استفاده شد (I=۰/۷۴). اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه با استفاده از نرم افزار Excel نسخه ۲۰۰۷ و روش آمار توصیفی (توزیع درصد فراوانی) تحلیل شد.

یافته‌ها: ۶۰ درصد از کتابخانه‌ها توسط کتابدار مسؤول با تحصیلات کارشناسی ارشد یا کارشناسی کتابداری مدیریت می‌شد، هیچ‌یک از کتابخانه‌ها از نظر تعداد منابع در حد استاندارد (حداقل ۴۰۰۰۰ منبع) نبودند. تنها دو مرکز درمانی بوعلی ساری و کودکان امیرکلا به ارائه خدمت به بیماران و همراهان آنها می‌پرداختند و همه کتابخانه‌ها برای دسترس پذیر کردن منابع تنها ۶ روز هفته فعال بودند. بیمارستان آیت الله روحانی بابل به مساحت ۵۶۵ متر مربع بیشترین فضا و با ۹۱/۶۳ درصد از بیشترین امکانات برخوردار بود.

نتیجه‌گیری: وضعیت نامطلوب کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی مورد بررسی بیانگر عدم رعایت استاندارد کتابخانه‌ای و کم توجهی مسؤولین بویژه مدیران ارشد بیمارستان‌ها به کتابخانه بوده است.

واژه‌های کلیدی: کتابخانه‌ها؛ بیمارستان‌ها؛ دانشگاه‌ها؛ استانداردهای مرجع.

دریافت مقاله: ۹۲/۴/۲۶ اصلاح نهایی: ۹۲/۱۱/۲۹ پذیرش مقاله: ۹۲/۱۲/۴

ارجاع: ابراهیم قوچی نسرین، رستمی فریده، نجفی احمد. وضعیت کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل بر اساس استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۳؛ ۱۱(۷): ۹۲۷-۹۳۶.

*- این مقاله حاصل کار پژوهشی نویسندگان است و توسط هیچ سازمانی حمایت نشده است.

۱- کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مرکز آموزشی درمانی امام خمینی (ره)، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
(نویسنده مسؤول)
Email: n.ebrahimghuchi@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۳- دانشجوی کارشناسی، مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

مقدمه

امروزه با پیشرفت تکنولوژی در عرصه پزشکی و به دنبال آن انتشار مواد و منابع اطلاعاتی و محدودیت توانایی‌های انسانی و اقتصادی ایجاد می‌کند که کتابخانه‌های بیمارستانی علاوه بر رفع نیاز اطلاعاتی متخصصان علوم پزشکی در طبابت بالینی باید نیازهای اطلاعاتی و آموزشی مصرف‌کنندگان خدمات بهداشتی یعنی بیماران و خانواده آنها درباره بیماری و روند آن را برآورده سازند و خدماتی را از این طریق برای آنها فراهم کند (۱). وجود معیارها و استانداردهای ملی و بین‌المللی برای کتابخانه‌های بیمارستانی به منظور حفظ یکپارچگی و بالا بردن کیفیت کارایی بخش‌های مختلف سازمان امری ضروری است. از جمله مهمترین استانداردهای کتابخانه‌های بیمارستانی، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی انجمن کتابخانه‌های پزشکی (Medical Library Association یا MLA) که نخستین بار در سال ۲۰۰۲ میلادی مطرح شد و ویرایش نهایی این استاندارد در سال ۲۰۰۷ میلادی در یازده بند تدوین شده است (۲).

۲. استاندارد خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی برای مراقبت‌های بهداشتی که در سال ۲۰۰۶ میلادی و در کشور کانادا تدوین شد (۳).

۳. استاندارد مجموعه کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی به قلم شیرین تعاونی و توسط کتابخانه ملی ایران تدوین شده است (۴).

بیگیری در تحقیقی با عنوان «بررسی کتابخانه‌های بیمارستانی و طرح توسعه آن در ایران» نبود فضای کافی، کمبود بودجه، کمبود متخصصان باتجربه و کمبود منابع (بخصوص منابعی که جنبه تفننی داشته باشند) را از جمله عوامل عمده مؤثر در نامناسب بودن وضعیت کتابخانه‌های بیمارستانی در ارائه خدمات ذکر کرد (۵).

در مطالعه شکوه امیری وضعیت کتابخانه‌های بیمارستانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور مورد بررسی قرار گرفت که در این مطالعه هیچ‌گونه معیار و ضابطه‌ای برای

تأسیس کتابخانه‌های بیمارستانی وجود نداشت. کتابخانه‌های بیمارستانی با کمبود نیروی متخصص به طور اخص و کمبود پرسنل برای انجام امور کتابخانه به طور اعم روبه رو بوده و اکثر کتابخانه‌ها فاقد بودجه اختصاصی در تهیه کتاب بودند (۶).

شعبانی و طالبی در مطالعه‌ای دریافتند که بیمارستان‌های قدیمی فضای قابل ملاحظه‌ای را برای کتابخانه بیمارستانی در نظر گرفتند که از بین آنها بیمارستان الزهرا(س) با مساحت ۸۰۰ مترمربع بیشترین فضای کتابخانه‌ای را دارا بود. تنها ۳ نفر (۳۰ درصد) از مدیران در سطح کارشناسی و بقیه مدرک معادل، فوق دیپلم و دیپلم بودند و تنها دو کتابخانه مرکز پزشکی خورشید و بیمارستان شهید صدوقی به ارائه خدمات به بیماران مبادرت می‌کنند (۷).

آشوری در بررسی کتابخانه‌های بیمارستان‌های روانی تهران به این نتیجه رسید که ۷۵ درصد کل جامعه فاقد مخزن مستقل بودند، سالن مطالعه در همه مراکز مورد پژوهش با فضای کتابخانه مشترک بود. نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌ها ۹ نفر بودند که یک نفر کارشناس ارشد کتابداری و ۲ نفر کارشناس دارای تحصیلات غیرکتابداری و ۶ نفر مدرک دیپلم و زیردیپلم داشتند. کل منابع موجود در مراکز مورد مطالعه ۱۲۷۶۷ مدرک بود که کتاب‌های چاپی فارسی با ۴۹/۵ درصد بیشترین درصد مجموعه را دارا بودند (۸).

لاریجانی و نورسری مقدم در ارزیابی نگرش کتابداران کتابخانه‌های بیمارستانی به این نتیجه دست یافتند که ۱/۶ درصد بیماران از خدمات کتابخانه‌ای استفاده می‌کنند و تنها ۲۶/۷ درصد موقعیت مکانی مناسبی دارند تا بیماران بتوانند از آنها استفاده کنند. ۶/۷ درصد کتابخانه‌ها در آیین نامه اجرایی کتابخانه خود بیماران را به عنوان بخشی از مراجعان خود در نظر گرفته‌اند (۹).

پورحمزه در بررسی کتابخانه بیمارستانی و نقش کتابداران متخصص به این نتیجه دست یافت که این کتابخانه‌ها در محل مناسب خود قرار ندارند. بیشترین مدرک کتابداران شاغل در بیمارستان‌ها یک مورد کارشناسی و کاردانی در

منابع اینترنتی دسترسی داشتند و ۲۹ درصد از کتابخانه‌ها نیز با کاهش نیروی انسانی مواجه بودند (۱۴).
 Van Moorsel در پژوهش خود به تحلیل انطباق کتابخانه‌های بیمارستانی با استاندارد نیروی انسانی MLA به این نتیجه رسید که سطح تحصیلات و تعداد نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌های بیمارستانی با استاندارد نیروی انسانی MLA مطابقت ندارد و کتابخانه‌های مورد پژوهش با کمبود نیرو مواجه هستند و این معیار استاندارد برای کتابخانه‌های بیمارستانی کوچک مناسب نیست (۱۵).
 هدف از انجام این پژوهش، ارزیابی وضعیت کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل و مقایسه آن با استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی بود. نتایج این پژوهش می‌تواند کتابخانه‌های مرکز آموزشی درمانی که کانون توجه پزشکان، پرستاران، دانشجویان، اساتید علوم پزشکی و بیماران و همراهان آنها هستند، موکلف به رعایت استاندارد جهت ارتقا خدمات کتابخانه‌ای کند چراکه رعایت استاندارد کتابخانه‌ای بویژه در بیمارستان‌ها به عنوان الگویی مطلوب، ملاک ارزشیابی و انگیزه‌ای برای توسعه و پیشرفت آتی کتابداران که با مقوله مدیریت و خدمات کتابخانه‌ای سروکار دارند محسوب می‌شود.

روش بررسی

روش پژوهش توصیفی و نوع مطالعه کاربردی بوده است. جامعه پژوهشی شامل کلیه کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل در سطح استان مازندران است که به علت محدود بودن جامعه مورد پژوهش، هر ۱۱ مرکز در سال ۱۳۹۱ مورد ارزیابی قرار گرفتند. به علت عدم فعالیت کتابخانه‌ای در بیمارستان شهید رجایی آمل بررسی‌ها بر روی ۱۰ مرکز دیگر انجام شد و برای گردآوری داده‌ها نیز از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد، این پرسش‌نامه حاوی ۳۶ سؤال باز و بسته بوده که بر اساس استاندارد MLA (۲)، کانادا (۳) و استاندارد مجموعه کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی (۴) طراحی شد

رشته کتابداری است و اکثراً با مدرک دیپلم مشغول به کار هستند. در این کتابخانه‌ها مجموعاً کتب و نشریات تنها مورد استفاده دانشجویان و پزشکان متخصص قرار می‌گیرد. این کتابخانه‌ها با پایگاه‌های اطلاعاتی ارتباط ندارند (۱۰).
 مطالعه هاشمیان در ارزیابی کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی نشان داد بیش از ۵۰ درصد از کتابخانه‌ها از نظر داشتن نیروی انسانی متخصص زیر سطح استاندارد بودند. تنها ۲۹ درصد از مسئولان کتابخانه از نظر سطح تحصیلات در رشته تحصیلی استاندارد بودند. هیچ یک از کتابخانه‌ها از نظر مجموعه کتاب‌ها استاندارد نبودند. ۲۵/۸ درصد ساختمان کتابخانه‌ها از قبل طراحی شده است. از نظر امکانات سخت افزاری ۹۳/۶ درصد از کتابخانه‌ها دارای کامپیوتر هستند. ۸۳/۹ درصد کتابخانه‌ها از اینترنت استفاده می‌کردند و تنها ۳۸/۷ درصد از کتابخانه‌ها دارای نرم افزار کتابخانه‌ای بودند (۱۱).

براساس نتایج بدست آمده از Glitz و همکارانش، کامپیوتر به عنوان یکی از عوامل کلیدی جهت دسترسی به اطلاعات در ۷۰۰ کتابخانه بیمارستانی منطقه جنوب شرقی پاسفیک ایالات متحده آمریکا شناخته شده است بر همین اساس اشتراک استفاده کنندگان و محبوبیت استفاده از CD-ROM نیز افزایش یافته است (۱۲).

Al-Ogla در بررسی وضعیت ۲۵ کتابخانه بیمارستانی شهر ریاض به این نتیجه دست یافت که ۶۶ درصد مسئولین کتابخانه‌ها دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. ۶۶ درصد کتابخانه‌ها دارای ساختمانی بودند که از قبل برای چنین کاری طراحی شده بود. ۵۰ درصد کتابخانه‌ها خدمات CD-ROM و مدلاین را ارائه می‌دادند (۱۳).

Funk در بررسی وضعیت موجود در خدمات کتابداری و کتابخانه‌های بیمارستانی به این نتیجه رسید که در زمینه نحوه دسترسی به اطلاعات حدود ۴۰ درصد کتابخانه‌ها امکان دسترسی به خدمات شبکه‌ای آنلاین را برای کاربران خود فراهم کرده بودند و همه کتابخانه‌های مورد پژوهش به

کتابداران ۲۰ نفر بود که ۱۴ نفر آنها مرد و ۶ نفر دیگر زن بودند که ۱۴ نفر آنها رسمی، یک نفر پیمانی، ۴ نفر قراردادی و یک نفر دیگر به عنوان همکار دانشجویی بود، در جدول ۱ سطح تحصیلات و رشته تحصیلی کارکنان کتابخانه‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد و بیانگر این است که ۱۱ نفر از آنها (۵۵ درصد) تحصیلات کتابداری و ۹ نفر (۴۵ درصد) تحصیلات غیرکتابداری دارند.

۶۰ درصد از کتابخانه‌ها توسط کتابدار مسؤول با تحصیلات کارشناسی ارشد، کارشناسی یا کاردانی کتابداری مدیریت می‌شد و ۴۰ درصد دیگر نیز دارای تحصیلات غیرکتابداری (پرستاری و کشاورزی) بودند. ۸۰ درصد کتابخانه‌ها تعداد نیرو را کافی ندانستند، شمار مراجعه‌کنندگان به کتابخانه و دو شیفت بودن علت کافی نبودن نیرو عنوان شد. همچنین براساس اطلاعات بدست آمده از این پژوهش، همه کتابخانه‌های مورد بررسی یک تا دو بار در سال گزارشی از عملکرد و اقدامات صورت گرفته توسط کتابخانه را در اختیار مدیران ارشد بیمارستان و دانشگاه می‌گذارند.

و در آن به «وضعیت نیروی انسانی، فضای فیزیکی، مجموعه منابع موجود، اینترنت، کیفیت خدمات، امکانات و تجهیزات کتابخانه‌ای» پرداخته شد. این پرسش‌نامه به صورت حضوری در بین جامعه مورد پژوهش توزیع شد. روایی پرسش‌نامه توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه مورد بررسی و پس از اعمال تغییرات مورد تأیید نهایی قرار گرفت. جهت سنجش پایایی نیز از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد ($r=0/74$). اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه با استفاده از نرم‌افزار Excel و روش آمار توصیفی (توزیع درصد فراوانی) تجزیه و تحلیل شد. از آنجا که در استانداردهای مذکور، تنها به وجود حداقل امکانات و فضاهای اختصاصی اشاره شده است و طبق بررسی‌های انجام شده و پرسش از اساتید دانشگاه تاکنون نمره‌گذاری عددی در این خصوص صورت نگرفته است در این پژوهش، فراوانی هر یک از متغیرهای مورد بررسی نسبت به کل جامعه آماری محاسبه شد.

یافته‌ها

نیروی انسانی: براساس اطلاعات حاصله، تعداد کل

جدول ۱: سطح تحصیلات و رشته تحصیلی کارکنان کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل

درصد	جمع	علوم پزشکی بابل		علوم پزشکی مازندران		کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه	تحصیلات
		تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۲۵	۵	۱۲/۵	۱	۳۳/۳	۴	کارشناسی ارشد	کتابداری
۲۰	۴	۲۵	۲	۱۶/۶	۲	کارشناسی	
۱۰	۲	۲۵	۲	۰	۰	فوق دیپلم	
۵	۱	۰	۰	۸/۴	۱	کارشناسی ارشد	غیر کتابداری
۳۰	۶	۳۷/۵	۳	۲۴/۹	۳	کارشناسی	
۵	۱	۰	۰	۸/۴	۱	دانشجوی کارشناسی	
۵	۱	۰	۰	۸/۴	۱	دیپلم	
۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۸	۱۰۰	۱۲	جمع کل	

با توجه به جدول ۲، کتابخانه بیمارستان امام خمینی ساری با تعداد ۸۳۷۶ بیشترین منبع را در بین کتابخانه‌ها دارا بود. تعداد کل کتب فارسی و لاتین موجود در کتابخانه‌های مورد بررسی

مجموعه: توزیع فراوانی تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی مورد پژوهش در جدول ۲ نشان داده شده است.

میزان بودجه برای خرید منابع را کافی دانستند و همه کتابخانه‌ها برای تهیه و خرید منابع مورد نیاز خود ابتدا با مدیرگروهها مشورت و با توجه به لیست تهیه شده از جانب آنها برای خرید اقدام می‌کنند و بیشتر کتب مورد نیاز از نمایشگاه‌های بین‌المللی و تخصصی خریداری می‌شوند. کتابخانه‌های مراکز درمانی وابسته به علوم پزشکی بابل از نرم‌افزار پارس آذرخش (پویا) و مراکز درمانی علوم پزشکی مازندران از نرم‌افزار کتابخانه دیجیتال پیام (پیام مشرق) برای سازماندهی کتب استفاده می‌کنند. سیستم امانت در بیشتر کتابخانه‌های مورد پژوهش دستی و تنها دو کتابخانه بیمارستان شهید زارع ساری و بیمارستان فوق تخصصی کودکان امیرکلای بابل از نرم‌افزار کتابخانه، «سیستم امانت دیجیتال» استفاده می‌کنند. دیگر مراکز درمانی علت عدم استفاده از نرم افزار برای امانت دیجیتال را کمبود نیرو، محدود شدن امانت (تنها اعضای کتابخانه حق امانت دارند) ذکر کردند.

به ۴۲۱۱۵ میرسد. ۸۰ درصد از کتابخانه‌ها دارای سی دی آموزشی (کتاب/ فیلم) و ۳۰ درصد کتابخانه‌ها دارای مجلات الکترونیکی به صورت CD هستند. از بابت مجلات لاتین که بیشتر بر حسب گروه‌های آموزشی و تعداد دستیاران توسط دانشگاه خریداری می‌شود تنها ۳ کتابخانه (بیمارستان‌های امام خمینی، بوعلی و کودکان امیرکلا) از نظر مجموعه مجلات به استاندارد نزدیک هستند. از لحاظ بروز بودن منابع ویژه کتب فارسی و لاتین، ۸۰ درصد از کتابخانه‌ها به طور مرتب و سالانه و ۲۰ درصد باقی مانده نیز ۲-۳ سالی یک بار به وجین منابع موجود می‌پردازند. هیچ یک از کتابخانه‌ها کمیته سفارش و خرید کتاب ندارند. میزان بودجه خرید منابع در کتابخانه‌ها متغییر است و ۷۰ درصد مراکز بودجه خود را از طریق دانشگاه و ۲ درصد از کتابخانه‌ها نیز علاوه بر دانشگاه بخشی از بودجه خرید را از سوی مرکز درمانی تأمین می‌کنند. تنها مرکز درمانی ۱۷ شهریور بودجه خرید منابع را از سوی مرکز درمانی تأمین می‌کند. از بین کتابخانه‌ها تنها ۳۰ درصد،

جدول ۲. تعداد منابع موجود در کتابخانه های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل

نام دانشگاه علوم پزشکی	نام مرکز آموزشی درمانی	کتاب فارسی (جلد)	کتاب لاتین (جلد)	جمع کتب (کتاب)	مجلات فارسی (عنوان)	مجلات لاتین (عنوان)	پایان نامه (عنوان)	کتاب فیلم (عنوان): سی دی آموزشی: (عنوان)	سی دی مجلات (عنوان)	جمع کل منابع
مازندران	بیمارستان امام خمینی (ره) ساری	۳۳۹۲	۳۹۷۱	۷۳۶۳	۴۱	۵۹	۶۷۸	۱۹۹	۳۶	۸۳۷۶
	بیمارستان بوعلی سینای ساری	۱۲۰۰	۱۵۰۰	۲۷۰۰	۳۵	۳۵	۳۹۸	۱۸۲	۱۰۵	۳۴۵۵
	بیمارستان فاطمه زهرا ساری	۲۱۰۰	۸۵۰	۲۹۵۰	۲۸	۵	۹۰	۱۷۶	۲۴	۳۲۷۳
	بیمارستان شهید زارع ساری	۵۲۴۲	۹۶۲	۶۲۴۰	۶۹*	۳۳**	۱۵۳	۴۰۵	۰	۶۹۰۰
	بیمارستان رازی قائمشهر	۳۹۰۰	۷۷۰	۴۶۷۰	۳۵	۱۲	۱۳۶	۰	۰	۴۸۵۳
بابل	بیمارستان شهید بهشتی بابل	۴۰۰۰	۱۵۰۰	۵۵۰۰	۵۰	۸	۰	۲۰۰	۰	۵۷۵۸
	بیمارستان آیت الله روحانی بابل	۳۰۶۵	۳۸۵	۳۴۷۰	۲۵	۴	۰	۱۰۵	۰	۳۶۰۴
	بیمارستان کودکان امیرکلا	۴۱۱۲	۱۶۱۰	۵۷۲۲	۱۸۰	۸۰	۱۳۰	۱۵۵	۰	۶۲۶۷
	بیمارستان شهید یحیی نژاد بابل	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۳۰۰۰	۴۸	۱۸	۰	۰	۰	۳۰۶۶
	بیمارستان ۱۷ شهریور آمل	۲۸۵	۲۱۵	۵۰۰	۴	۲	۰	۲۵	۰	۵۳۱

* از ۶۹ عنوان مجله فارسی تنها ۱۰ عنوان به طور مرتب تهیه می‌شود.

** از ۳۳ عنوان مجله لاتین تنها ۵ عنوان به طور مرتب تهیه می‌شود.

کتابخانه (۶۰ درصد) دارای ساختمانی هستند که از قبل برای چنین کاری طراحی شده بودند. در جدول ۳ وضعیت فضای اختصاصی در کتابخانه های مورد بررسی نشان داده شده است.

خدمات: براساس نتایج این تحقیق، همه کتابخانه‌ها اعضای هیأت علمی دانشگاه، دانشجویان، پزشکان، پرستاران و کارکنان خود را به عنوان استفاده کنندگان خود در نظر گرفته بودند و از بین این کتابخانه‌ها، تنها مرکز درمانی بوعلی و کودکان به ارایه خدمات به بیماران و همراهان آنها می‌پرداختند.

همه کتابخانه‌ها برای ارایه خدمات و دسترسی منابع به گروه‌های بالینی، تنها ۶ روز هفته فعال بودند که ۵۰ درصد از آنها طی ۱۲ ساعت کاری منابع را در دسترس مراجعه کنندگان قرار می‌دادند تنها کتابخانه بیمارستان رازی قائمشهر با ۱۵ ساعت کاری از بیشترین ساعات دسترسی به منابع موجود برخوردار بود. همه کتابخانه‌های مورد پژوهش به غیر کتابخانه مرکز آموزشی درمانی شهید یحیی‌نژاد بابل به اینترنت دسترسی داشتند. دسترسی به اینترنت کابلی است و تنها بیمارستان امام خمینی ساری و بیمارستان شهید زارع ساری علاوه بر شبکه کابلی، امکان استفاده وایرلس (اینترنت بی سیم) را فراهم ساخته‌اند و همچنین همه کتابخانه‌های مورد بررسی به سایت‌ها و پایگاه‌های وابسته به وزارت بهداشت دسترسی دارند. لازم است که اطلاعات کلی از کتابخانه، مجموعه، برنامه‌ها و عملکرد کتابخانه برای اطلاع‌رسانی از طریق سایت مرکز درمانی یا سایت دانشگاه علوم پزشکی قابل رویت باشد بر این اساس، اطلاعات ۶ کتابخانه بیمارستانی آیت الله روحانی، کودکان امیرکلا، رازی قائمشهر و امام خمینی، بوعلی و شهید زارع ساری از سوی سایت دانشگاه قابل رویت بود و ۴ مرکز دیگر سایتی نداشتند.

وضعیت فیزیکی: براساس اطلاعات بدست آمده، کتابخانه بیمارستان شهید یحیی‌نژاد بابل و ۱۷ شهریور آمل موقعیت مکانی مناسبی نداشتند درحالی که کتابخانه مراکز درمانی باید در مکانی باشد که دسترسی به آن برای تمامی افراد آسان و

خدمات: براساس نتایج این تحقیق، همه کتابخانه‌ها اعضای هیأت علمی دانشگاه، دانشجویان، پزشکان، پرستاران و کارکنان خود را به عنوان استفاده کنندگان خود در نظر گرفته بودند، و از بین این کتابخانه‌ها، تنها مرکز درمانی بوعلی و کودکان به ارایه خدمات به بیماران و همراهان آنها می‌پرداختند.

همه کتابخانه‌ها برای ارایه خدمات و دسترسی منابع به گروه‌های بالینی، تنها ۶ روز هفته فعال بودند که ۵۰ درصد از آنها طی ۱۲ ساعت کاری منابع را در دسترس مراجعه کنندگان قرار می‌دادند تنها کتابخانه بیمارستان رازی قائمشهر با ۱۵ ساعت کاری از بیشترین ساعات دسترسی به منابع موجود برخوردار بود. همه کتابخانه‌های مورد پژوهش به غیر کتابخانه مرکز آموزشی درمانی شهید یحیی‌نژاد بابل به اینترنت دسترسی داشتند. دسترسی به اینترنت کابلی است و تنها بیمارستان امام خمینی ساری و بیمارستان شهید زارع ساری علاوه بر شبکه کابلی، امکان استفاده وایرلس (اینترنت بی سیم) را فراهم ساخته‌اند و همچنین همه کتابخانه‌های مورد بررسی به سایت‌ها و پایگاه‌های وابسته به وزارت بهداشت دسترسی دارند. لازم است که اطلاعات کلی از کتابخانه، مجموعه، برنامه‌ها و عملکرد کتابخانه برای اطلاع‌رسانی از طریق سایت مرکز درمانی یا سایت دانشگاه علوم پزشکی قابل رویت باشد بر این اساس، اطلاعات ۶ کتابخانه بیمارستانی آیت الله روحانی، کودکان امیرکلا، رازی قائمشهر و امام خمینی، بوعلی و شهید زارع ساری از سوی سایت دانشگاه قابل رویت بود و ۴ مرکز دیگر سایتی نداشتند.

وضعیت فیزیکی: براساس اطلاعات بدست آمده، کتابخانه بیمارستان شهید یحیی‌نژاد بابل و ۱۷ شهریور آمل موقعیت مکانی مناسبی نداشتند درحالی که کتابخانه مراکز درمانی باید در مکانی باشد که دسترسی به آن برای تمامی افراد آسان و راحت باشد. ۵ کتابخانه (۵۰ درصد) برای دسترسی افراد معلول جسمی- حرکتی مناسب بودند و ۵ مرکز دیگر (۵۰ درصد) بعلت داشتن پله، دسترسی این قبیل افراد را سخت و غیرممکن می ساختند. از بین کتابخانه های مورد بررسی، ۶

کتابخانه (۶۰ درصد) دارای ساختمانی هستند که از قبل برای چنین کاری طراحی شده بودند. در جدول ۳ وضعیت فضای اختصاصی در کتابخانه‌های مورد بررسی نشان داده شده است.

راحت باشد. ۵ کتابخانه (۵۰ درصد) برای دسترسی افراد معلول جسمی- حرکتی مناسب بودند و ۵ مرکز دیگر (۵۰ درصد) بعلت داشتن پله، دسترسی این قبیل افراد را سخت و غیرممکن می‌ساختند. از بین کتابخانه‌های مورد بررسی، ۶

جدول ۳: فضای اختصاصی در کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل

فراوانی کل	علوم پزشکی بابل		علوم پزشکی مازندران		کتابخانه‌های بیمارستانی؛ فضای اختصاصی	
	جمع	درصد فراوانی	تعداد کتابخانه	درصد فراوانی		
۷۰	۷	۳۰	۳	۴۰	۴	سالن مطالعه مجزا
۴۰	۴	۴۰	۴	۰	۰	فضا برای مطالعات و جلسات گروهی
۱۰	۱	۰	۰	۱۰	۱	اتاق کارکنان
۹۰	۹	۴۰	۴	۵۰	۵	ایستگاه کاری و تکنولوژی اطلاعات (سایت پژوهشی)
۱۰	۱	۰	۰	۱۰	۱	بخش سمعی و بصری
۱۰	۱	۰	۰	۱۰	۱	بخش خدمات فنی
۷۰	۷	۳۰	۳	۴۰	۴	بخش مجلات
۴۰	۴	۰	۰	۴۰	۴	اتاق آرشیو مجلات قدیمی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	فضا برای کاربران معلول
۷۰	۷	۳۰	۳	۴۰	۴	فضا برای آموزش استفاده کنندگان

درمانی باید ۱۵۰۰ مدرک بنا به نوع و زمینه فعالیت موضوعی باشد و با توجه به تعداد رزیدنتها و تعداد رشته های تخصصی پزشکی حداقل باید ۴۰۰۰۰ منبع را شامل شود. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که کتابخانه بیمارستان امام خمینی ساری با تعداد ۸۳۷۶ بیشترین منبع را به خود اختصاص داده است و تعداد کل کتب فارسی و لاتین موجود در کتابخانه‌های مورد پژوهش، ۴۲۱۱۵ است و این تعداد مطابق با استاندارد مجموعه کتابخانه‌های بیمارستانی نیست. یافته‌های این مطالعه با پژوهش هاشمیان در ارزیابی کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی موید غیر استاندارد بودن مجموعه کتابها است (۱۱). از بابت مجلات لاتین که بیشتر بر حسب گروه‌های آموزشی و تعداد دستیاران توسط دانشگاه خریداری می‌شود تنها ۳ کتابخانه (بیمارستان‌های امام خمینی، بوعلی و کودکان امیرکلا) از نظر مجموعه مجلات به استاندارد نزدیک هستند و

بحث

براساس استاندارد کتابخانه های بیمارستانی، مدیریت کتابخانه باید توسط کتابدار با تحصیلات کارشناسی ارشد یا کارشناسی کتابداری ارائه شود. نتایج این تحقیق نشان داد که کتابخانه‌ها از نظر سطح تحصیلات و رشته تحصیلی مدیران خود و همچنین از نظر تعداد نیروی انسانی متخصص زیر سطح استاندارد هستند. همچنین براساس استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی، مسؤولین کتابخانه‌های بیمارستانی باید گزارش کار و اقدامات خود را به مدیران ارشد سازمان ارایه دهند، یافته‌های این پژوهش نشان داد که همه کتابخانه‌های مورد بررسی از این استاندارد تبعیت می‌کنند. یافته‌های این پژوهش با مطالعات انجام شده توسط بیگری (۵)؛ شکوه‌امیری (۶)؛ آشوری (۸)؛ پورحمزه (۱۰) و Van Moorsel (۱۵) مطابقت دارد.

براساس استاندارد، مجموعه پایه مدارک پزشکی موجود اعم از کتاب، نشریه ادواری، فیلم، نوار و ... در کتابخانه‌های مراکز

همه کتابخانه‌ها مجموعه خود را به طور مرتب و روزآمد وجین می‌کنند.

بر اساس استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی، استفاده کنندگان از یک کتابخانه بیمارستانی شامل کارکنان اداری و مدیریتی، اعضای هیأت علمی، دانشجویان، پزشکان، پرستاران، بیماران و همراهان آنها و مراجعین از سایر مراکز هستند. طبق نتایج این بررسی، سه مرکز درمانی امام خمینی (ره)، فاطمه زهرا (س) و رازی علاوه بر این موارد به مراجعان سایر مراکز خدمات ارایه می‌دادند و تنها مرکز درمانی بوعلی ساری و مرکز فوق تخصصی کودکان امیرکلاهی بابل به ارایه خدمات به بیماران و همراهان آنها می‌پرداختند.

طبق استاندارد، منابع باید ۲۴ ساعته و ۷ روز هفته در دسترس پرسنل بالینی قرار بگیرند و سالن مطالعه باید یکسره باز باشد. دسترسی به اینترنت و پایگاه‌های داده نیز باید ۷ روز هفته و ۲۴ ساعته و به صورت رایگان در اختیار استفاده کنندگان باشد. یافته‌ها نشان داد که ۶۰ درصد از کتابخانه‌ها از لحاظ در دسترس پذیر کردن منابع به استاندارد نزدیک هستند. بر اساس یافته‌های این پژوهش تنها درصد کمی از کتابخانه‌ها از نظر ساختمان و امکاناتی که داشتند مطابق با استاندارد بودند درحالی که باید فضای کافی برای پرسنل کتابخانه، مجموعه داخلی، کامپیوترها و سایر سخت افزارهای تکنولوژی اطلاعات و تعداد صندلی مناسب برای کاربران وجود داشته باشد همچنین باید یک بخش جداگانه نیز برای کارکنان متخصص کتابخانه فراهم شود اما از نظر تعداد میز و صندلی در سالن مطالعه، ۷۰ درصد کتابخانه‌های مراکز درمانی مورد پژوهش تعداد میز و صندلی را برای مراجعه کنندگان خود کافی دانستند. باتوجه به شمار مراجعه کنندگان به کتابخانه‌ها، وجود میز و صندلی به تعداد کافی از جمله حداقل امکاناتی است که کتابخانه یک مرکز درمانی باید در اختیار داشته باشد پس لازم است مسؤولین مراکز درمانی و واحدهای تابعه این نیازها را مرتفع سازند.

نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت موجود کتابخانه‌های

مراکز آموزشی درمانی دو دانشگاه علوم پزشکی مازندران و بابل در مقایسه با استاندارد کتابخانه‌های بیمارستانی چندان مطلوب نبود و با نتایج پژوهش‌های قبلی مطابقت داشت و حاکی از این است که مسؤولین بویژه مدیران ارشد بیمارستان‌ها به کتابخانه همانند دیگر بخش‌ها توجه داشته باشند چرا که با توجه به تغییرات سالانه بخش‌ها و واحدهای بیمارستانی شاهد کمترین تغییر در وضعیت کتابخانه‌های بیمارستانی هستیم.

پیشنهادات

باتوجه به یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌گردد:

۱. مسؤولان کتابخانه‌های بیمارستانی در جهت تهیه و تأمین منابع بویژه کتب مورد نیاز برای رسیدن به حد استاندارد اقدام کنند.

۱. کتابخانه‌هایی که از ساعات کار طولانی برخوردارند و همچنین تعداد کامپیوترهای موجود برای استفاده کاربر کافی نمی‌باشد به اینترنت بی سیم (وایرلس) مجهز شوند.

۲. همه کتابخانه‌ها از سایت کتابخانه‌ای برخوردار باشند و از آنجا که بروز رسانی اطلاعات برای کتابخانه‌های بیمارستانی امری مهم تلقی می‌شود لازم است که هر چند وقت یکبار اطلاعات مندرج در سایت کتابخانه ویرایش گردد.

۳. در صورت وجود کتابخانه در طبقات، لازم است که برای دسترسی راحت‌تر و بهتر به کتابخانه آسانسور تعبیه شود.

استاندارد تدوین شده از سوی کتابخانه ملی ایران تنها مجموعه موجود در کتابخانه‌های بیمارستانی را دربر می‌گیرد لازم است که استاندارد جامع و کاملتری از سوی این نهاد تدوین شود تا کتابخانه‌های بیمارستانی ایران بتوانند هماهنگ و همسو با استاندارد به اهداف و ماموریتی که دارند دست یابند.

تشکر و قدردانی

از کلیه کتابداران مراکز آموزشی درمانی دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران و بابل که در انجام پژوهش ما را یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی را داریم.

References

1. Drake M A, Dekker M. Hospital Libraries. Encyclopedia of Library & Information Science. New York: Dekker 2003. pp 302.
2. Bandy M, Donaldson Doyle Ch, Fladger A, Frumento KS, Girouard L, Hayes Sh, etal. Standards for Hospital Libraries 2007: Hospital libraries Section Standards Committee National Network of Libraries of medicine Assoc. J Med Libr 2008; 96(2):162-9.
3. Canadian Health Libraries Association. Standards for library and information services in Canadian health care facilities. [On Line]. 2006. Available from: URL: http://www.chlaabsc.ca/task/standards_2006final.html
4. Soltani P, Taavoni SH, Hariri M, Mehrad J. Standards for Iranian university Libraries. Tehran: National Library of the Islamic republic of Iran; 2002. [In Persian]
5. Biglari A. Evaluation of hospital libraries And creation and development projects in Iran. [Thesis]. Tehran: Iran; The University of Tehran; 1976.[In Persian]
6. Shokouhamiri F. Survey on hospital libraries according to existing standards. Tehran: Iran; Iran University of Medical Sciences; 1989. [In Persian]
7. Shabani A, Talebi A. Hospital Libraries in Isfahan. Fasnameh ketab 1999; 2(38):42-53. [In Persian]
8. Ashouri M. Evaluation of psychiatric hospital libraries in the city of Tehran. [Thesis]. Tehran: Iran, The University of Tehran; 1999.[In Persian]
9. Larijani H, Noorsarimoghadam F. Attitude of hospital librarians affiliated to Iran University of Medical Sciences, Tehran, and library services to patients of shahid Beheshti. J of Librarianship 2005;39(43):1-25.[in Persian]
10. Pourhamzeh A. Hospital library and role of librarians. Research on Information Science & Public Libraries 2008; 4(4):87-92.[In Persian]
11. Hashemian M, Hoveyda A, Khoshkam M. Evaluation of Iran, Tehran and Shahid Beheshti University of medical Sciences Hospital Libraries According to Existing Standards. Health Information Management 2011;7(4):450.[in Persian].
12. Glitz B, Flack V, Lovas IM, Newell P. 'Hospital library service and the changes in national standards'. Bull Med Libr Assoc 1998; 86(1):77-87.
13. Al Ogla S. A study of hospital and medical libraries in Riyadh,Kigdom of Saudi Arabia. Bull Med Liber Assoc 1998; 86(1):57-62.
14. Funk C J. Trends in hospital librarianship and hospital library services: 1989 to 2006. J Med Libr Assoc 2008; 97(4):273.
15. Van Moorsel G. Analysis of Compliance of Hospital Libraries with the Medical Library Association Staffing Standard: Examination of the Current State of the Industry and Reconsideration of the Standard. Journal of Hospital Librarianship 2009; 9(3):273.

Evaluation of Education Hospital Libraries in Mazandaran and Babol University of Medical Sciences according to Standards of Hospital Libraries*

Nasrin Ebrahim Ghuchi¹, Farideh Rostami², Ahmad Najafi³

Original Article

Abstract

Introduction: Progress in medical technology requires medical libraries to promote based on the references standards. The aim of this study was to evaluate the status of hospital libraries of Mazandaran and Babol University of medical sciences, on the basis of references standards.

Methods: This descriptive and cross-sectional study has been done on 11 education hospital libraries of Mazandaran and Babol University on 2013. Data collection was through census and the assessment tool was the researcher questionnaire. Its reliability and validity was confirmed approval by opinions of masters of science and the Chronbach's alpha ($r=0.74$), respectively. Data analyzed by descriptive statistics (Frequency distribution) and excel software.

Results: Findings showed that 60 percent of libraries were managed by librarians with Bsc. and Msc. degree. None of the libraries were standardized in view of number of books (at least 40000 references). Among the libraries just Buali in Sari and Amircolah's children in Babol deliver services to patients. All libraries were opened only 6 days a week. Ayatollah Rouhani Hospital in Babol with an area of 565 Sq had the most space between other libraries and with 91/63% had the more facilities.

Conclusion: Inappropriate condition of the libraries can indicate a lack of obey of library standard and less attention from authorities particularly senior managers to hospital libraries.

Keywords: Libraries; Hospitals; Reference Standards; Universities

Received: 17 Jul, 2013

Accepted: 23 Feb, 2014

Citation: Ebrahim Ghuchi N, Rostami F, Najafi A. **Evaluation of Education Hospital Libraries in Mazandaran and Babol University of Medical Sciences according to Standards of Hospital Libraries.** Health Inf Manage 2015; 11(7):936.

*-This article is resulted from an independent research.

1- MSc, Knowledge and Information Science, Imam Khomeini Hospital, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran (Corresponding Author) Email:n.ebrahimghuchi@gmail.com

2- MSc Student, Health Services Management; Health Sciences Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

3- BSc Student, Environmental Health Engineering, Faculty of Health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran